

Antoni Coll Gilabert

El campanar d'Ivars

Records i reflexions d'un periodista del Pla d'Urgell

Pròleg

Heus aquí un nou llibre d'Antoni Coll, un escriptor de qui no podem escatir si és més literat que periodista o més periodista que literat. El dubte neix del fet que quan l'Antoni fa periodisme l'impregna de literatura i quan fa literatura la impregna de periodisme. Tenint això en compte, bé podríem dir que el periodisme i la literatura són la mateixa cosa en l'obra d'Antoni Coll, per bé que ha dedicat la seva vida professional al periodisme i ha reservat les estones de lleure per fer literatura.

El llibre que ara ens ofereix és curt, com tots els seus, però ja és proverbial la capacitat de síntesi que té l'Antoni Coll per condensar en una pàgina allò per a què molts escriptors en necessitarien tres. I escriu aquesta obra en català, com no podia ésser d'altra manera en tractar-se d'expressar els sentiments de la seva ànima devers la terra que el va veure néixer. A més, una persona amb profundes conviccions religioses com l'Antoni ja sap que durant la dictadura franquista, quan l'idioma català era menystingut i coartat, van ésser precisament els homes de sotana i clergues en general els qui van mantenir encesa la flama sagrada de l'idioma predicant en català des de la trona i escrivint en català els fulls dominicals de cada parròquia, sobretot en l'àmbit rural.

Per tant, l'Antoni ha elegit bé l'idioma per relatar la seva biografia personal, que comença a Ivars d'Urgell fins que ara, arribat als setanta anys d'edat, l'impuls instintiu l'empeny cap a la terra dels seus orígens, dels seus avis, pares, germans i tota l'extensa família descendent

d'aquell seu avi metge que tot just acabada la carrera a la universitat va fer cap a Ivars com a primer destí provisional, però que, enamorat del paisatge, del famós estany i d'una donzella ivarsenca, s'hi va casar, va romandre més de cinquanta anys exercint-hi la seva professió mèdica i com un patriarca bíblic hi va deixar una nombrosa descendència.

L'obra que avui comentem podríem qualificar-la com una autèntica tesi doctoral referida al Pla d'Urgell i rodalia. Aquí se'ns explica al detall com es treballava abans la terra i com ha evolucionat en introduir-s'hi noves eines, nova maquinària i nous cultius, sobretot a partir de la construcció del Canal d'Urgell que va fer possible la conversió de moltes finques de secà en regadiu i que va transformar la comarca en un esplendorós bé de Déu de riquesa. I resulta atractiu de llegir en aquestes pàgines quan és el temps de sembrar, plantar i segar cada tipus de cultiu: blat, ordi, alfals, panís, etc.; quan és el temps d'esporgar els arbres fruiters, regar els camps i combatre les plagues, ja siguin formigues, talps, conills i fins i tot porcs senglars. I adopta un llenguatge poètic quan parla dels camps gebrats, coberts de boira, o dels pètals blancs o rosats que en paraules seves semblen confeti que s'uneix a la festa de la primavera.

Professionalment, l'Antoni va coincidir amb el periodisme de transició, és a dir, el que va del periodisme manual a l'electrònic, de la taquigrafia a la gravadora i del teletip a Internet. Però, d'antuvi, el periodisme que ell va practicar no fou de despatx i ordinadors, sinó el periodisme de moure's, recórrer els carrers a la recerca de la notícia, viatjar, treballar moltes hores i dormir poc. Alguna temporada que no figurava en nòmina en cap diari treballava per a tres mitjans alhora. I després, amb el pas dels anys, va deixar la seva empremta intel·lectual en sis diaris d'Aragó i Catalunya, l'últim dels quals ha estat el *Diari de Tarragona*, on vaig tenir el goig de conèixer-lo i l'honor de col·laborar amb ell.

Ha escrit quinze o setze llibres, però l'obra que avui ens ofereix també és una exaltació de la institució familiar. I quan parla de la seva mare, dels seus germans o de la tieta Mercè ho fa amb devoció gairebé

religiosa. Parla de l'harmonia, la pau, el respecte i l'estimació que es percebia a la llar familiar d'Ivars, on fins i tot els gats i els gossos vivien en perfecta companyonia.

Resulta també evocador i divertit el capítol on descriu les estades estiuenques viscudes de petit a Montagut, a vuit quilòmetres de Lleida, una gran finca vorejada per la via del ferrocarril, amb una espaiosa masia i tota mena d'arbres fruiters. Allí, l'entremaliat Antoni s'esbargia corrent pels camins, pujant als turons i enfilant-se als arbres, i com que les caigudes a causa de la seva coixesa eren freqüents, sempre anava amb la roba esgarrinxada i sargida, les cames rascades i els genolls pelats, però no en feia cas, perquè les caigudes a terra ja les considerava part integrant de la seva vida.

Antoni Coll, amb la seva fina ironia i sentit de l'humor, espargeix el llibre amb anècdotes jocosos ocorregudes tant a les seves aules d'estudi com al llarg de la seva activitat periodística. Però tal com s'acosta als darrers capítols deixa de banda les entremaliadures i les anècdotes per concentrar-se en qüestions més augustes i profundes, com ara l'envelliment i l'ancianitat.

El deure professional de periodista mantingué el cos de l'Antoni lluny d'Ivars, però la seva ànima quedà sempre arrecerada en la casa pairal, en els camps, els canals, l'estany, és a dir, en el poble, al qual dedica ara un fervent homenatge a cada carrer, cada casa, cada rajola i cada pedra. Diu que si a la Puerta del Sol de Madrid hi ha el quilòmetre zero de les carreteres radials espanyoles, a Ivars hi ha el quilòmetre zero de la seva sortida a la vida i potser serà el quilòmetre de la seva arribada al final. Això està bé, Antoni, però tots desitgem que aquesta arribada al teu final trigui encara molts anys. En tot cas, com que jo marxaré abans que tu, t'esperaré a la riba del riu Geó al Paradís i allí, asseguts sobre una catifa d'herba jugarem, si tu vols, una partida d'escacs, que és l'esport que més t'agrada. D'acord?

Cèsar Pastor

PRIMERA PART

Quan teníem mules

La vida senzilla

Quan un arriba a certa edat, del que pot parlar amb autoritat als joves és del passat. De tant en tant, els estudiants de ciències de la comunicació demanen d'entrevistar-me per preguntar-me com era el periodisme d'abans, quan els diaris eren absolutament indispensables i servien per a tot: per a embolicar unes sabates o unes hortalisses, per a mirar la cartellera o les esqueles, per a espantar una mosca, per a buscar un pis, per a fer barquetes de paper, per a no relliscar en un paviment acabat de fregar... fins i tot per a informar-se.

Llavors els cito en un bar. És un lloc que em recorda quan a les redaccions es parlava, es bevia i es fumava. Per altra banda, m'agraden els cafès. Defineixen la identitat europea, va dir George Steiner en una cèlebre conferència. Només cal veure que al *Café Gijón*, de Madrid, parlaven o escrivien Valle-Inclán, Pérez Galdós, Buero Vallejo, Cela, Umbral...; que a un cafè de Roma s'inspirava Lord Byron; que a una cafeteria de Gènova Lenin i Trotski jugaven als escacs; que Hitler va fer el *putchst* en una cerveseria de Munic.

—Què vols prendre?

—Una Coca-Cola.

L'estudiant deixa el seu mòbil-gravadora sobre la taula i comença a preguntar. A vegades, sobre personatges que he conegut o situacions viscudes. Si els dic que he entrevistat Gil Robles, pregunten "Gil què...?". Els parlo de Tarradellas i Pujol, de Fraga, Suárez, Felipe, Aznar, Carrillo i la Pasionaria, i no noto en ells cap emoció especial. Alçant el vol els narro trobades breus, salutacions, amb el president

De Gaulle i la família Luther King, assistència a rodes de premsa de Margaret Thatcher i Ronald Reagan... Quantes vegades ho hauré explicat! Tantes com la visita al Mur de Berlín, els funerals de Joan Pau I, l'estada a Praga a l'acabament de la Revolució de Vellut, un dinar presidit per Jimmy Carter...

Soc un periodista que ha voltat poc en comparació amb d'altres, però suficient per poder explicar les meves historietes: el cobriment informatiu de congressos polítics, la vida interna a les sis redaccions de diaris en què he treballat...

He conegut el que se'n diu estrès. El període de màxima agitació professional el vaig viure a cavall dels anys 1980 i 1981, el poc temps que no estava en nòmina de cap empresa, però treballava alhora per a tres: *El Correo Catalán*, que dirigia Llorenç Gomis; *Diario-16*, de Pedro J. Ramírez, i TVE, de Juan Antonio Sáenz Guerrero. Va durar un any; anava d'un lloc a l'altre mal dormit; un dia el meu cotxe va investir un taxi. Un altre dia especialment desassossegat, entre una feina i una altra, les passes em van dur a una petita capella, on vaig trobar un oasi de pau mai tan intensament experimentat. Potser una cosa així li va passar a Vittorio Messori quan, estressat també, va obrir l'Evangeli i va topiar amb la frase: "Veniu a mi tots els qui estigueu cansats i afeixugats i jo us faré reposar", sentència que va copiar en un paper que va penjar a la paret de la seva habitació.

Així he viscut una part de la meua vida, anant a dormir durant anys passades les tres de la matinada, sense que em manquessin taquicàrdies, les quals em feien anar al metge entre la reunió de tirada del periòdic del matí i la de portada de la tarda.

I ara... ara veig cada dia més clar que els valors sòlids i permanents no són els que vaig descobrir a la professió, sinó els que em van ser regalats quan era un nen de poble, abans que sortís d'Ivars per veure les llums de la ciutat. Són valors que sempre ens acullen, impregnen i superen.

D'això m'he proposat escriure en aquest llibre, d'acord amb un text de Julio Llamazares que expressa bé aquest sentiment: "Lo ver-

daderamente duradero no es nuestra vida ni nuestras obras, sino ese color fugaz que el sol pinta al atardecer sobre una colina, ese mugido animal en la lejanía ya en la sombra al anochecer, ese aroma a vino nuevo, a hierba húmeda, a humo de encina seca en la chimenea que el viento lleva hacia el horizonte...”.

Sempre he pensat que és una sort haver nascut en un petit poble, on les mides de tot són més humanes i on és més fàcilment perceptible la meravella de la Creació. N’hi ha prou, quan t’alces en obrir la finestra i fas una mirada, encara que també per a això fa falta una actitud interior d’admiració.

Hi ha molts exemples de periodistes que després de recórrer mig món han tornat a la seva petita pàtria, la de la seva infantesa, la dels seus pares, trobant allí el que no podrien haver trobat en cap altre lloc: la meravella de les coses senzilles.

Josep Pla era corresponsal a Madrid quan es va proclamar la República; a París, en els feliços anys d’entreguerres; a Roma, informant de la marxa dels feixistes de Mussolini sobre la Ciutat Eterna, a Ate-

A la vora del foc. (Pintura mural de Swen Schmitz inspirada en el *Calendari del Pagès*.)

nes... però la pau la va trobar a Poblet, quan va ser invitat uns dies per l'abat Maur Esteva, i sobretot a la seva ventosa terra de l'Empordà, on va escriure la major part de les 30.000 pàgines que va produir; en la seva vida rutinària, que el feia anar a dormir cap a les cinc de la matinada, alçar-se al migdia i passejar cada tarda del mas de Llofriú fins a Palafrugell, tant si feia sol com si plovia.

Augusto Assía va informar durant molts anys els lectors de *La Vanguardia* des de Berlín, fins a ser-ne expulsat pels nazis, i encara més va ser corresponsal a Londres i Washington, però l'any 1964 va tornar a Galícia. Qui havia tractat Picasso, Einstein, Sartre..., i pres el te amb Churchill, va ser feliç en la seva terra gallega, on va arribar a tenir una explotació ramadera de 400 caps de bestiar.

El seu successor a Londres, Lluís Foix, ha visitat com a enviat especial més de vuitanta països, entrant i sortint per “aquella porta giratòria” del carrer Pelai, 28. Però sempre que ha pogut ha tornat a la seva terra, Rocafort de Vallbona, a la Vall del Corb, on va néixer i va exercir de pagès, entre vinyes i oliveres, a plena calor del dia o més tard, que és quan “la marinada sempre arriba”, títol aquest del seu primer llibre que, com el de la porta giratòria, han assolit veritables èxits editorials.

Abans he parlat de les finestres que s'obren al camp i que mostren la bellesa de la Creació, sense intermediaris. L'altra finestra que podem obrir són els llibres. Són els que ens fan recórrer l'univers, els que van permetre Jules Verne, viatger de la imaginació, donar la volta al món sense moure's del seu refugi a Amiens, on tenia llogada una casa de tres pisos amb un jardí protegit per un mur. En una cantonada del pati s'alçava una torre a la qual s'accedia per una escala de cargol. Allí tenia el seu estudi i escrivia les novel·les de tant d'èxit.

Llegir i escriure, el primer que aprenem a l'escola, han estat els esports de la meua vida. Potser he escrit massa, ja que he publicat un article diari als periòdics durant més de trenta anys. Sobretot m'ha vingut aquest pensament d'haver abusat després de llegir una anècdota de sant Tomàs d'Aquino en la magistral biografia del sant que va fer Chesterton.

Era l'any 1273. Tomàs estava treballant des de feia anys en la seva monumental *Summa Teològica*. En la vida ordinària era tan ordenat com en el seus arguments. S'alçava sempre a la mateixa hora, i emprenia la jornada, que començava amb la missa i la docència i continuava amb l'escriptura. Treballava de manera frenètica; només així s'explica que abans dels cinquanta anys hagués produït uns quaranta densos volums de filosofia i teologia. El 6 de desembre d'aquell any va passar una cosa que li va canviar la vida: ja no va escriure res més, fins a la seva mort, tres mesos després.

Què li va passar? Només sabem el que va dir al seu ajudant Reginald quan l'insistia perquè reprengués la seva activitat: "Tot el que he escrit em sembla palla comparat amb el que se m'ha revelat".

A mi, a falta de revelació particular, les paraules de sant Tomàs m'han creat un dubte: no és palla, amb molt més motiu, tot el que aquest periodista ha escrit fins ara? Però, com renunciar a seguir escrivint, si aquest és un vici tan arrelat en mi com el de sentir les notícies sovint per assabentar-me de les coses que han passat pel món?

D'altra banda, la palla no és del tot desdenyable, més aviat és exemple de servei i humilitat. Ella és la que sosté el gra dels cereals fins a la seva maduració. No és fins llavors que és tallada, i encara presta un darrer servei: ser enterrada per enriquir la matèria orgànica de la terra. Altres vegades, i en altre temps, era molt apreciada com a llitera de les mules o de les vaques, que feien sobre ella les seves necessitats i produïen el fem, tan temut per la seva pudor com volgut per l'agricultura. També s'ha fet servir la palla per a la construcció i per a la fabricació de paper.

A casa meva en portàvem algunes carretades a l'estable per a llitera dels animals... i també dels mossos, que hi feien ben a gust la migdiada, i a vegades dormien a la nit en la tova calentor de la paller. Això ho tinc molt present no només per ser una escena quotidiana de la meva infantessa, sinó per l'ensurt que vaig tenir relacionat amb un carro de palla.

© dels textos: Antoni Coll Gilabert, 2017
© del pròleg: Cèsar Pastor Díez, 2018
© de les fotografies: els seus autors i arxius corresponents, 2018
© d'aquesta edició: Pagès Editors, S L, 2018
Sant Salvador, 8 — 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat
Primera edició: febrer de 2018
ISBN: 978-84-9975-943-2
DL 34-2018
Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S L
www.bobala.cat

— imprès a **lleida** —

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.